

מספר הקורס: 6030440-00

**שם הקורס (בעברית): קריאה ביקורתית בטקסטים מכוננים של הפילוסופיה האסלאמית
בימי הביניים**

**שם הקורס (באנגלית): Critical Reading of Foundational Texts of Medieval Islamic
Philosophy**

שם המרצה: ד"ר יוסרי ח'זראן

שם תוכנית הלימודים: התוכנית ללימודי מזרח התיכון והאסלאם

מבנה הקורס: ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

משך והיקף הקורס: 2 ש"ס

דרישות קדם: מבוא לאסלאם; סוגות אסלאמיות קלאסיות א; ערבית אינטנסיבית א'; ערבית
אינטנסיבית ב', סמסטר א'

מועד שעות הקבלה: בתיאום מראש

פרטי קשר של המרצה: yusrik@shalem.ac.il

מטרות הקורס:

קורס זה בא לפתוח צוהר לעבר הפילוסופיה האסלאמית בימי הביניים על ידי קריאה מעמיקה
במספר מובחר של מסות מכוננות מהתקופה. במקום סקירות כלליות או קריאות מהירות
בטקסטים נבחרים של פילוסופים מוסלמים מימי הביניים, קורס זה יתמקד בקריאה מעמיקה
וביקורתית במספר מצומצם של טקסטים מכוננים, אשר משקפים את עיקר הזרמים הפילוסופיים
באסלאם. תמיד עולה הטענה כי הפילוסופיה באסלאם הייתה פונקציונאלית ומילאה בעיקר
תפקיד של שימור אוצרות הפילוסופיה היוונית, אולם קריאה ביקורתית במסות שמציע קורס זה,
עתידה להפריך טענה זו ולעמוד על ממדי היצירתיות והחדשנות של הפילוסופיה האסלאמית. על
כן, הקורס יתמקד בטקסטים מכוננים של פילוסופים מוסלמים בולטים של התקופה, הנחשבים
בעיני המשקיף ובעיני הציוויליזציה עצמה, כאסכולות פילוסופיות מעצבות או מחדשות.

תיאור הקורס:

קורס זה אינו מציע מסגרת פרונטאלית, אלא קריאה עצמונית ומשותפת של מסות מכוננות של
הפילוסופיה האסלאמית, לאור מסות מחקריות של גדולי החוקרים בתחום הפילוסופיה

האסלאמית של ימי הביניים. הקורס יתמקד בקריאת טקסטים נבחרים של ארבעה מגדולי הפילוסופים של עולם האסלאם בימי הביניים. אלה הם לפי סדר כרונולוגי: אל-כנדי מהמאה התשיעית, אל-פאראבי מהמאה העשירית, אל-מערי מהמאה האחת עשרה ואל-ע'זאלי מהמאה האחת עשרה. קריאה עצמונית בטקסטים מכוננים אלה תעניק לתלמידים את הפריבילגיה לבוא במגע ישיר, ללא תיווך וללא הטיית כלפי הטקסט הנקרא, ללמוד את הרעיון ביחד עם הטרמינולוגיה ולפתח מיומנות של קריאה יצירתית ומבקרת. הקורס יהיה בנוי לפי המתכונת של בחירת מספר מצומצם של ארבע מסות פילוסופיות-מכוננות של גדולי הפילוסופים המוסלמים בימי הביניים. ההיגיון הפדגוגי וההשכלתי מאחורי זה, הוא להעמיק בתפיסות פילוסופיות-מרכזיות, במקום הצגת סקירה מהירה של התפתחות הפילוסופיה המוסלמית. השיעור יתבסס על קריאת טקסטים אלה במסגרת השיעור, תוך היעזרות בספרות אקדמית אשר נכתבה על הנושא.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

מוכנות לשיעור, הכנת שיעורי בית והשתתפות פעילה בשיעורים: 20%

רכיב ציון זה מיועד לעודד למידה פעילה בשיעורים, לרבות דיונים על החומר הנלמד וקריאות החובה. הציון יינתן בהתאם למידה ולאיכות של ההשתתפות בדיונים והתייחסותם של הסטודנטים לשאלות המרצה. הציון ישקף מגמה כללית לאורך הסמסטר אך ייחשב על בסיס הדיונים הסדירים. ניתן יהיה בכל עת להיפגש עם המרצה כדי לקבל משוב על רמת ההשתתפות והמלצות לשיפור.

• עבודה סופית: 80%

העבודה הסופית תהיה מורכבת משלושה חלקים מרכזיים: בחירת טקסט מתוך כתביו של אחד הפילוסופים המוסלמים בימי הביניים ותרגומו לעברית, ניתוח הטקסט לפי שאלות מכוונות וכתובת חיבור קצר אודות תפיסת עולמו הפילוסופית של המחבר, בהסתמך על הספרות המקצועית בנושא. היקף העבודה בין 2,500-5,000 מילים.

ציון עובר בקורס: 60

נושאים נלמדים וקריאת חובה בחלוקה לשיעורים:

השיעור הראשון:

הצגת סקירה כללית של ההתפתחות הפילוסופיה המוסלמית מאז המאה התשיעית ועד ימי הביניים המוקדמים. סקירה זו תעמוד בקצרה על הזרמים המרכזיים בפילוסופיה המוסלמית, על גדולי הפילוסופים המוסלמים ועל התייחסות לשאלה הבלתי-נמנעת האם אכן דעכה הפילוסופיה המוסלמית מאז המאה שתיים-עשרה?

קריאת חובה:

ראובן עמית, "ארצות האסלאם בימי הביניים המאוחרים" בתוך: מאיר בר-אשר ומאיר חטינה (עורכים), האסלאם: היסטוריה, דת, תרבות (ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, 2017), עמ' 87-109.

Dmitri Gutas, "The Study of Arabic Philosophy in the Twentieth Century: An Essay on Historiography of Arabic Philosophy," *British Journal of Middle Eastern Studies* 29:1 (2002), pp. 5-25.

השיעורים השני עד הרביעי:

קריאה בחלקים מחיבורו של אל-כנדי, הנחשב לראשון הפילוסופים המוסלמים. הקריאה תהיה בחיבורו המכונה פי אל-פלספה אל-אולא.
الكندي, في الفلسفة الأولى. تحقيق محمد أبو ريذة (القاهرة: دار الفكر العربي, 1950), ص 97-184 (קריאת קטעים נבחרים מתוך עמודים אלה).

Alfred Ivry, "al-Kindi and the Mutazila: A Philosophical and Political Reevaluation," *Oriens* 25-26 (1976), pp. 69-85.

השיעורים החמישי עד השביעי:

קריאה בקטעים נבחרים מחיבורו של אל-פאראבי, ארא' אהל אל-מדינה אל-פאצ'לה.
أبو نصر الفارابي, آراء أهل المدينة الفاضلة (بيروت: المطبعة الكاثوليكية, 1986), ص 60-120 (קריאת קטעים נבחרים מתוך עמודים אלה).
קריאה מומלצת:

Alexander Orwin, "Democracy under the Caliphs: al-Farabi's Unusual Understanding of Popular Rule," *The Review of Politics* 77:2 (2015), pp. 171-190.

השיעורים השמיני עד העשירי:

קריאה בכתביו של אבו אל-עלא אלמערי. השיעורים השמיני עד העשירי יתחלקו בין קריאה בכתביו הפרוזאיים של אל-מערי לבין קריאה בשירה הדנה בסוגיות פילוסופיות. השיעור הראשון

מבין השלושה יוקדש לקריאה בז'אנר אופייני של אל-מערי, הלא הוא איגרות קצרות הדנות בנושא פילוסופי מסוים. השיעורים השני והשלישי, יוקדשו לקריאת קטעים נבחרים מתוך טקסטים פואטיים של אל-מערי: כגון אל-לזומיאת וסקט אל-זנד.
ماجد شير (محرر), بين ابي العلاء المعري وداعي الدعاة الفاطمي (بيروت: شركة دار الوراق للنشر, 2018),
ص 65-85 (קריאת קטעים נבחרים מתוך עמודים אלה).
أبو العلاء المعري, اللزوميات (بيروت: الكتب العالمية, 1986), الجزء الأول, ص 197-198, الجزء الثاني, ص 187-188, 457-458 (קריאת קטעים נבחרים מתוך עמודים אלה).
קטעי שירה המצוטטים על ידי: شمس الدين الذهبي. سير اعلام النبلاء (بيروت: مؤسسة الرسالة, 1985),
الجزء 18, ص 22-39 (קריאת קטעים נבחרים מתוך עמודים אלה).
ياقوت الحموي, معجم البلدان (بيروت: دار صادر, 1977), الجزء الخامس, ص 6.
קריאה מומלצת להרחבת הדעת:

Lorenz Matthias Nigst, "Highway Luzumiyat Revised: Some Thoughts about Abu I-Ala al-ma'ari, the Freethinker" *Journal of Arabic and Islamic Studies*, 13 (2013), pp. 41-57.

השיעורים האחד-עשר עד השיעור השנים-עשר:

קריאה בכתביו של אבו חאמד אל-ע'זאלי, תהאפת אל-פלאספה. בשיעורים אלו נתמקד בקריאת קטעים נבחרים מתוך הפולמוס הפילוסופי של אל-ע'זאלי נגד הפילוסופים באסלאם והתייחסותו לסוגית התכפיר (הכרזה עליהם ככופרים) של הפילוסופים.
أبو حامد محمد الغزالي, تهافت الفلاسفة (بيروت: المكتبة الشرقية, 1986), ص 235-254 (קריאת קטעים נבחרים מתוך עמודים אלה).

Josep Puig Montada, "Ibn Rushd versus Al-Ghazali," *Muslim World* (1992), pp. 113-131.

השיעור השלושה-עשר: שיעור מסכם אודות שאלת השאלות: מה היה טיבה של הפילוסופיה האסלאמית בימי הביניים?

Abrahamov, Binyamin, *Islamic Theology: Traditionalism and Rationalism*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998.

Atiyeh, George, *al-Kindi: The Philosopher of the Arabs*, Islamabad: Islamic Research Institute, 1966.

Butterworth, Charles E. (ed), *The Political Aspects of Islamic Philosophy: Essays in Honor of Muhsin S. Mahdi* (Cambridge: Harvard University Press, 1992).

Corbin, H. (with S.H. Nasr and O. Yahya), *History of Islamic Philosophy*, London, 1993.

-----, *Avicenna and the Visionary Recital* (Princeton: Princeton University Press, 1990).

Davidson, Herbert A., *Alfarabi, Avicenna, and Averroes on Intellect: Their Cosmologies, Theories of the Active Intellect, and Theories of Human Intellect*, New York: Oxford University Press, 1992.

-----, *Proofs for Eternity, Creation, and the Existence of God in Medieval Islamic and Jewish Philosophy*, New York: Oxford University Press, 1987.

Fakhry, Majid, *Ethical Theories in Islam*, Leiden/New York: E.J. Brill, 1994.

-----, *Islamic Philosophy, Theology and Mysticism: A Short Introduction*, Oxford: Oneworld, 2000.

Frank, R., *Al-Ghazali and the Asharite School*, Durham, 1994.

Goodman, L. E., *Jewish and Islamic Philosophy: Crosspollinations in the Classic Age*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999.

-----, *Avicenna*, London: Routledge, 1992.

Griffel, Frank, *Al-Ghazālī's philosophical theology*, New York: Oxford University Press, 2009.

Hourani, George F., *Averroes on the Harmony of Religion and Philosophy*, London: Luzac & Co., 1961.

Ibn Rushd, *Incoherence of the Incoherence (Tahafut al-tahafut)*, trans. S. van den Bergh, London, 1969.

al-Kindi, *Metaphysics, a translation of Yaquub ibn Ishaq al-Kindi's treatise "On First Philosophy" (fi al-falsafah al-ula)*, with introduction and commentary by Alfred L. Ivry., Albany: State University of New York Press, 1974.

Leaman, Oliver, *Averroes and His Philosophy*, Oxford: Clarendon Press, 1988.

-----, *An Introduction to Medieval Islamic Philosophy*, Cambridge/New York: Cambridge University Press, 1985.

Mahdi, Muhsin, *Alfarabi and the Foundation of Islamic Political Philosophy*, Chicago: Chicago University Press, 2001.

Marmura, Michael E. (ed.), *Islamic theology and philosophy: studies in honor of George F. Hourani*, Albany: State University of New York Press, 1984.

Nasr, S. H. and O. Leaman (ed.), *History of Islamic Philosophy*, 2 vols., London: Routledge, 1996.

Qadir, C. A., *Philosophy and Science in the Islamic World*, London: Routledge, 1988.

Walzer, Richard, *Al-Farabi on the Perfect State, Abū Naṣr al-Fārābī's Mabādi' arā' ahl al-madīna al-fāḍila*, New York: Oxford University Press, 1985.